

EDITORIAL

Războiul patimilor noastre

(The War of our Passions)

Sabin DRĂGULIN

Abstract: *This article aims to make a short presentation, using the descriptive method, of the main elements that characterized Romania's participation in the Great War. This epochal event meant changing geopolitical and national realities in Europe, changing development paradigms, the emergence of new ideologies and new types of regimes. The Romanian state decided to participate in this war on the part of the Entente for the fulfillment of national ideals and state perfection. The motivations were clear, the risks being assumed. The political class of those times was divided on the option. These different options had deep roots and had not only political but also cultural and civilizational character. The moments through which Romanians and Romania had passed during the war were contradictory: from ecstasy, to agony, from optimism, to pessimism, from the risk of disappearing as a state to the realization of the Great Union.*

Keywords: *First World War, Romania, Entente, political elites, ideologies.*

Introducere

La acel moment fatidic al anului 1914, atunci când a izbucnit războiul austro-ungaro-sârb, prea puțini cetățeni ai vechii Europe au avut senzația că propria viață și propriul mod de a trăi vor fi schimbate pentru totdeauna. La ceva mai mult de 100 de ani de la acele evenimente, cu privirea istoricului, putem să înțelegem, cel puțin la nivel general, care au fost

cauzele ce au condus la izbucnirea primei conflagrații mondiale, forțele militare, economice și politice care au participat, impactul acestor evenimente la nivel planetar și mai ales putem fotografia momentul agoniei unui tip de societate, a societății moderne, care se construise în ultimele două secole în funcție de valorile iluministe, datorită dezvoltării nemaiîntâlnite a economiei odată cu declanșarea primei revoluții industriale,

și prin prăbușirea vechii societăți de status în două etape istorice, reprezentate în mod practic și simbolic de Revoluția franceză de la 1789, respectiv de Primul Război Mondial.¹ La încheierea mării conflagrații mondiale, deși actorii politici și economici erau aceiași, masele suferiseră schimbări majore, fapt care vor conduce la izbucnirea unor crize cu caracter structural ce vor pune în cumpănă modelul democrației reprezentative. Actorii sociali, care au fost aceeași pe parcursul ultimelor secole, respectiv guvernării și guvernații, indiferent de natura lor, încep să își schimbe modul de a acționa ca urmare a fenomenului masificării. Generațiile tranșeelor, așa cum sunt cunoscute masele care au acționat în perioada interbelică, proveneau, cu precădere, din mediul rural sau din cadrul lumpenproletariatul urban. Așa cum ne arată și Gaetano Mosca, în orice regim politic, o minoritate, respectiv guvernării își impun voința asupra guvernaților prin capacitatea de organizare și de acțiune concretă ce „... triumfă întotdeauna asupra unei majorități dezorganizate, o majoritate care nu este încheată nici prin voință, nici prin impuls, nici prin acțiune”.² După război, schimbările sociale masive, care avuseseră loc în perioada conflictului, ce au impus o militarizare forțată a economiei, un transfer masiv al forței de muncă de tip feminin din zona casnică către cea industrială, administrativă și a serviciilor, au schimbat raporturile de forță nu doar în societate dar și în familie. O parte a membrilor acestor mase, care s-au întors de pe fronturi,

nu au mai reușit să se integreze, în condițiile în care societatea europeană nu reușea să se transforme în ritmul în care percepțiile indivizilor se schimbaseră. Războiul nu a adus cu sine doar prăbușirea unor mari imperii, rămășițe politice ale feudalismului (Imperiul Otoman, țarist, austro-ungar), dar și validarea definitivă, în cadrul secolului XX al conceptului de națiune. Impunerea modelului statului național ca paradigmă de formare și construire a Europei, după un lung proces care începuse odată cu izbucnirea revoluțiilor europene de la 1848 a condus la creșterea intoleranței. „Pretenția” statelor, care au apărut după război, de a-și impune viziunea de tip etatist și național-identitară în cadrul raportului dintre guvernări și guvernați a fost una dintre sursele majore care au condus la declanșarea unor politici de discriminare și de acuzare a unor minorități etnice și religioase. În cadrul acestui proces, s-au alăturat în plan economic și efectele Marii Crize economice (1929-1933), iar în plan politico-ideologic apariția URSS și a comunismului, sau a socialismului militant, așa cum se regăsește în literatura de specialitate de stângă din Occident.

Concluzia acestor idei ar fi că lumea se schimbase, deși actorii naționali, economici și politici rămăneau aceeași, cu marea diferență că pe marea tablă de șah a geopoliticii mondiale începe să se regăsească Statele Unite ale Americii.

În spațiul românesc, războiul a fost perceput în mod sensibil diferit. Statul și societatea românească fiind o

creație nouă, ce abia ieșiseră din feudalism și făceau primii pași către valorile și modelele impuse de modernitate, impactul resimțit a fost mult mai mic. Specificitatea raportului urban-rural al populației României, nivelul scăzut de educație școlară și politică a cetățenilor, împreună cu o politică vizionară a elitelor politice și economice care guvernau țara care au impus realizarea reformei agrare, au produs o relaxare a tensiunilor acumulate la nivelul maselor rurale. Încheierea proiectului politic al realizării desăvârșirii unității teritoriale a statului român a legitimat din punct de vedere politic și a condus la întărirea regimului monarhic constituțional și a regimului democratic parlamentar. Însă realizarea acestui echilibru, care a fost rupt în perioada interbelică cu precădere datorită noilor realități europene s-a construit pe dificultățile, ororile și dezastrele pe care războiul l-a produs pe teritoriul statului român.

Demersul redacției revistei de științe politice *Polis* și al coordonatorului acestui număr este dedicat efortului belic pe care statul român l-a realizat în calitate de aliat al Antantei. Tehnica folosită pentru ordonarea contribuțiilor în cadrul structurii volumului sunt încadrarea în timp și în spațiu, prin folosirea metodei cronologice.

Numărul este structurat astfel: o secțiune cu caracter tematic, care la rândul său este împărțită în două categorii, articole ce privesc tematica internă a războiului și cele ce privesc tematica externă a războiului, o secțiune intitulată *Varia* în care se

regăsesc articole ce abordează teme aflate în afara temei propuse, o rubrică dedicată arhivelor și în fine o secțiune dedicată recenziilor de carte.

Textele cu caracter tematic, în număr de douăsprezece, sunt precedate de un editorial, fiind urmate de patru articole din cadrul categoriei *Varia*. Rubrica *Arhive* găzduiește două contribuții ce au la bază informații preluate din arhive, ziare și memorii. În fine, în cadrul secțiunii *Recenzii* se regăsesc două contribuții. Numărul total de texte prezentate în acest număr dedicat *Centenarului* sunt douăzeci.

Astfel, primele două articole, semnate de Daniel Gheorghe și Ștefania Dinu dau o imagine de ansamblu asupra evenimentelor care au avut loc în perioada războiului ce au privit atât statul român, cât și principalii săi actori politici, incluzând aici și Casa Regală a României. Oprindu-ne pentru câteva momente la contribuția istoricului Ștefania Dinu care se intitulează „Familia regală a României pe frontul Marelui Război și al Marii Uniri (1916-1918)”, autoarea prezintă cele mai importante momente pe care membrii familiei regale le-au parcurs în anii de război, cheia de înțelegere a textului fiind citez: „*Regele a ținut să precizeze că, pentru a lua o asemenea decizie a trebuit să se învingă pe sine (aluzie la faptul că intra în război împotriva țării în care s-a născut), fiind călăuzit numai de interesele superioare ale României ... De la început - mărturisirea regelui - mi-am impus această regulă de conștiință: să fac abstracție de mine însumi, să nu*

*țin socoteală nici de originile mele, nici de familia mea. Să nu văd decât România, să nu cuget decât la ea, să nu exist decât pentru ea. Nu se domnește asupra unui popor pentru sine, ci pentru acel popor. În aceasta constă onestitatea unui rege*³.

Al treilea articol este semnat de Hadrian Gorun și se intitulează: „Între neutralitate și aliniere: aspecte privind politica externă a României la începutul Marelui Război”. Titlul este semnificativ și reflectă în paginile sale dilemele pe care actorii politici au trebuit să le depășească, încă de la declanșarea războiului în anul 1914, care au fost grupurile de putere și de influență, importanța strategică a României în contextul geo-politic al momentului, care au fost vectorii de opinie, presiunile la care a fost supus statul român etc. Cheia de interpretare acestui articol apare chiar din primele rânduri: „După izbucnirea războiului mondial, cercurile conducătoare de la București, s-au confruntat cu o dilemă majoră în privința deciziei celei mai favorabile interesului național al României: intervenția de partea Puterilor Centrale, pentru a onora Tratatul de alianță din 1883, declararea neutralității pentru a observa cu atenție și responsabilitate evoluția evenimentelor sau alăturarea la Tripla Înțelegere”.

Articolul semnat de Dan Carbarău se completează în mod fericit cu contribuția semnată de Hadrian Gorun. Carbarău are o privire istoricistă asupra fenomenului folosind argumente ce privesc atât aspectele internaționale cât și cele

interne. În a doua parte a contribuției sunt trecute în revistă și analizate pe scurt: evenimentele militare din perioada anilor 1916-1917 și se încheie cu momentele dificile pe care statul român le-a cunoscut în anul 1918. Acest articol deschide seria de articole ce au o temă specifică.

Contribuția semnată de comandorul Jănel Tănase intitulată „Contribuția aeronauticii militare române la realizarea și apărarea României Mari” prezintă o analiză caracterizată printr-un înalt nivel documentar, dedicată acestei arme de elită, care s-a născut în anul 1913, a avut primele misiuni în al doilea război balcanic și care, după primirea unui ajutor substanțial din partea aliatului francez a contribuit la salvarea țării în vara anului 1917 prin contribuția decisivă la victoriile armatei române în Mărăști, Mărășești și Oituz. În anul 1918 piloții au participat, prin misiuni aeriene excepționale, la campanii ulterioare de realizare și apărare a României Mari: „Implicați încă de la sosire în formarea cadrelor autohtone și în activitatea operativă a escadrilelor, ofițerii și subofițerii francezi au făcut ca reorganizarea aeronauticii, în cadrul general al reorganizării armatei române, să devină «o problemă franceză», atât în ceea ce privește noua structură a armeei, atribuțiile organelor de comandament, concepția și conducerea procesului de instrucție menit să formeze piloți și observatori, fotografi și mecanici de avion⁴. Reușita operațiunii de reorganizare a

fost verificată în timpul luptelor din vara anului 1917”.

Comandorul Ioan Damaschin pe parcursul studiului intitulat „Participarea Marinei Române la apărarea Dobrogei în timpul Primului Război Mondial” ne prezintă acțiunile desfășurate de marina militară a statului român în diferite momente ale războiului. Abordarea este atât descriptivă, cât și analitică și permite celor mai puțin informați să afle detalii interesante despre componența marinei statului român, a acțiunilor pe care le-a desfășurat, rolul pozitiv pe care l-a jucat în timpul operațiunilor și sacrificiile pe care le-a depus.

Studiul profesorului și istoricului militar Leonida Moise este intitulat „Primele acțiuni militare pe Frontul din Dobrogea. Bătălia de la Turtucaia și consecințele acesteia asupra evoluției militare de pe Frontul de Sud”. Așa cum comandorii Tănase și Damaschin sunt experți recunoscuți în domeniul istoriei militare, în domeniul aviației și naval, tot în aceeași categorie se încadrează istoricul Moise Leonida. Fost director al Muzeului Național Militar „Regele Ferdinand I”, filiala din Constanța, dl. Moise realizează, în ciuda spațiului limitat oferit de curatorul acestui număr al revistei, o analiză exhaustivă a uneia dintre cele mai importante lupte pe care armata română a desfășurat-o pe parcursul anului 1916, ce a avut un impact major nu numai din punct de vedere militar, dar și teritorial, înfrângerea de la Turtucaia având ca rezultat principal ocuparea capitalei României

de către armatele componente ale Puterilor Centrale.

Contribuția profesorului Ion Giurcă intitulată: „Cooperarea militară româno-rusă în anul 1916” ne dezvăluie elemente foarte interesante despre istoria relațiilor româno-ruse pe parcursul războiului. Contributorul este unul dintre cei mai importanți cunoscători ai problematicii primului război mondial, una dintre cele mai parcurse zone de cercetare fiind tocmai relațiile româno-ruse. Cheia de interpretare a textului se regăsește în partea concluzivă: *„Se poate aprecia că în pofida situației deosebit de grele în care s-a aflat România în decembrie 1916, factorii de decizie politică și militară ai țării, au rezistat tuturor încercărilor autorităților ruse de a lua controlul asupra punctelor cheie care asigurau suveranitatea statului român. Relațiile dintre cele două astate aliate confirmă că autoritățile ruse au acționat de o manieră inacceptabilă, fiind preocupate să pună în aplicare planul de a ocupa teritoriul Modovei dintre Carpații Orientali și Prut. Colaborarea politică și militară cu un aliat, care are un asemenea comportament, impune un studiu aprofundat asupra tuturor aspectelor unei alianțe cu o mare putere aflată în vecinătatea imediată”.*

Partea tematică dedicată evenimentelor care s-au desfășurat în timpul Marelui Război de pe frontul românesc se încheie cu contribuția profesorului și istoricului militar Alexandru Oșca, care pentru o perioadă de timp a condus Arhivele Militare, ce are ca titlu: „Unirea Basarabiei cu Regatul

român. Studiu relativ la implicarea militarilor”. Autorul realizează o analiză interesantă, care ne permite să înțelegem mult mai bine context intern și internațional care au permis unirea Basarabiei cu România și rolul armatei în stoparea fenomenului bolșevizării acestei foste gubernii țariste.

În încheierea acestui grupaj tematic regăsim contribuțiile a doi profesori din Italia: Nicola Neri și Fabrizio Fiume.

Neri analizează relațiile bilaterale italo-franceze, titlul fiind sugestiv pentru a înțelege cheia de interpretare a construcției argumentative al articolului: „*Les amis nécessaires: Italia e Francia nella Grande Guerra*”. Autorul, care este profesor de istorie politică la Universitatea din Bari, explică foarte bine modul în care cei doi aliați în război au știut să colaboreze, în condițiile în care, alianța cu Franța venea să închidă răni vechi din perioada risorgimentală: „*Quando nel maggio del 1915 la decisione di entrare in guerra fu definitivamente presa, lo sviluppo dei rapporti tra i due neo-alleati fu evidentemente condizionato dalle nuove predominate esigenze del conflitto. Lo sforzo militare imponeva anche un logico coordinamento. Non era trascorso ancora un mese dall’entrata in guerra dell’Italia che la necessità di coordinare lo sforzo militare tra gli alleati emergeva spontanea e imperiosa tanto che in giugno il presidente francese Poincaré sollecitava il*

*governo italiano ad aderire alla costituzione di un ufficio militare centrale con sede a Parigi.*⁵ *Le impellenti necessità della guerra imponevano, quantomeno dal punto di vista militare, una cooperazione e una collaborazione che prescindesse, da entrambe le parti, dal sentire morale nei confronti dell’alleato*”.⁶

Fiume în articolul „L’«immenso esperimento». Dalla trincee alla post-verità: Marc Bloch e la nascita delle *fake news*”, ne prezintă modul în care Marc Bloch evaluează și reevaluează sursele istorice și procesul recreării continue a memoriei, făcându-l să observe fragilitatea memoriei individuale chiar și în dezvoltarea propriei mărturii. De aceea, una dintre concluziile lui Bloch este că atunci când vorbim despre război ne referim la un „experiment imens”.

Volumul este completat de patru articole la categoria *Varia* semnate de Florin Grecu, Chiriac Dănuț, Florian Bichir și Gianfranco Longo, două contribuții la categoria arhive semnate de Ioana Cristea Drăguliu și Radu Găină și două recenzii ale cărților autorilor: Radu Carp, *Mai are politica vreun sens? Instrumentele democrației și povara populismului*, Editura Humanitas, 2018, pp. 260 (semnată de Sorin Bocancea) și Constantin Bacalbașa, *CAPITALA sub ocupația dușmanului 1916-1918*, Editura Vreamea, București, 2017, pp.228 (semnată de Cătălin Manea).

Note

- ¹ Sabin Daniel Drăgulin, *Istoria gândirii politice românești (1848-1948)*, Editura Pro Universitaria, București, 2010, pp. 9-10.
- ² Gaetano Mosca, apud John Scott (ed.), *Fifty Key sociologist: The Formative Theorists*, London-New-York, Routledge, 2007, p. 121.
- ³ Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*, Edit. Gesa, București, 1991, p. 12.
- ⁴ ***, *România în anii primului război mondial*, vol. 1, Editura Militară, București 1987, f. 73.
- ⁵ Cfr. Tittoni a Sonnino, Parigi, 22 giugno 1915, DDI, V serie, vol. IV, n. 238, p. 140. Sulla dinamica della collaborazione militare: A. GIONFRIDA, *L'Italia e il coordinamento militare "Interalleato" nella Prima Guerra Mondiale*, Stato Maggiore dell'Esercito, Ufficio Storico, Roma, 2008.
- ⁶ Atunci când în mai 1915 decizia de a intra în război a fost luată în mod definitiv, evoluția raportului dintre cei doi aliați a fost, în mod evident, condiționat de noile exigențe impuse de război. Efortul militar impunea în mod logic o coordonare. Nu trecuse nici o lună de la intrarea Italiei în război că apăruse deja necesitatea coordonării eforturilor militare dintre aliați, o necesitate care se născuse în mod spontan și imperios necesar astfel încât, în luna iunie, președintele francez Poincaré solicita guvernului italian să fie de acord cu constituirea unui birou militar central cu sediul la Paris. Necesitățile urgente ale războiului impuneau, cel puțin din punct de vedere militar, o cooperare și o colaborare menită să treacă, de ambele părți, peste sentimentele morale pe care le aveau unul față de celălalt (traducere realizată de coordonatorul acestui număr).

Bibliografie

- DIAMANDI, Sterie, *Galeria oamenilor politici*, Edit. Gesa, București, 1991.
- DRĂGULIN, Sabin Daniel, *Istoria gândirii politice românești (1848-1948)*, Editura Pro Universitaria, București, 2010.
- GIONFRIDA, A., *L'Italia e il coordinamento militare "Interalleato" nella Prima Guerra Mondiale*, Stato Maggiore dell'Esercito, Ufficio Storico, Roma, 2008.
- MOSCA, Gaetano apud John Scott (ed.), *Fifty Key sociologist: The Formative Theorists*, London-New-York, Routledge, 2007.
- Tittoni a Sonnino, I *Documenti Diplomatici Italiani*, nr.234, V serie, vol. IV, Parigi, 22 giugno 1915.
- ***, *România în anii primului război mondial*, vol. 1, Editura Militară, București 1987. ȚĂCU, Octavian, „Bătălia diplomatică pentru Basarabia (XIII) Complicații japoneze”, în *Timpul*, 3 iunie 2016.